

АННОТАЦИЯ

8D01301 - «Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» білім беру бағдарламасы бойынша Doctor of Philosophy (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін ұсынылған Уркунова Анара Сериковнаның

диссертациялық жұмысының тақырыбы:

«Бастауыш білім берудегі жаһандық құзыреттілік: болашақ қазақстандық мұғалімдердің білімі мен дағдылары»

Зерттеудің өзектілігі.

Соңғы онжылдықта мұғалімдерге қойылатын талаптар едәуір өзгеріп, оқушыларды анағұрлым күрделі, жаһанданған және өзара тәуелді әлемге дайындауға бағытталады. Бір жағынан, мектеп пен университеттегі оқу аудиториясында жүзеге асатын оқыту көбіне жергілікті үдеріс ретінде қабылданады: экскурсиялар немесе шақырылған лекторлармен кездесулер сияқты сирек жағдайларды қоспағанда, білім алушылар оқу орнының қабырғасынан тыс адамдармен және мәдениеттермен өте сирек өзара әрекеттеседі. Екінші жағынан, мұғалімдерге заманауи білім беру кеңістігі мен жаһандық экономика жағдайында оқушыларды дайындау қажеттілігі барған сайын күштірек ықпал етуде. Сонымен қатар, олар физикалық, психикалық және әлеуметтік-эмоциялық әл-ауқатына әсер ететін өмірдің нақты мәселелерге тап болатын барған сайын әртүрлі оқушы қауымын тиімді оқытуға міндетті. Әрбір оқушыға тең білім беру мүмкіндіктерін қамтамасыз ету жолында мұғалімдер көптеген қиындықтарға кезігеді, ал оқушыларды жаһанданған әлемге дайындау жауапкершілігі жиі жеткілікті түрде айқындалмай қалады.

Оқушылар әскери және бизнес көшбасшылары VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) деп айқындаған – құбылмалы, белгісіз, күрделі және екіұшты әлемде өмір сүреді. Макродеңгейде бұл құбылыс күтпеген сайлау нәтижелері, жаңа саяси қозғалыстардың пайда болуы, халықаралық одақтардағы өзгерістер, жаңа технологиялардың енгізілуі және тағы басқа жағдайлар арқылы көрініс табады. Микродеңгейде оқушылар өздерінің жеке өмірінде құбылмалылық пен белгісіздікке тап болады: қоғамдық денсаулық сақтау дағдарыстары (эпидемиялар немесе қоршаған ортаның ластануы), дінге, нәсілге немесе жыныстық бағдарға байланысты өшпенділік қылмыстарының көбеюі, мектептердегі атыс оқиғаларының жиіленуі және тағы басқа жағдайлар. Оқушылар бұл мәселелердің ауыртпалығын «сынып есігінің сыртында» қалдыра алмайды. Білім беру және даму саласындағы бірқатар зерттеулер физикалық және психикалық күйзелістер мен жарақаттар білім алушылардың когнитивтік дамуына теріс әсер ететінін көрсетеді. Егер қоғам оқушылардың физикалық және психикалық денсаулығын әлсірететін негізгі мәселелерді шешпесе, олардың білім алуына кедергі келтіретін бұл тосқауылдар сақтала береді.

Қазіргі білім беру жүйесі мұғалімдерге де, білім алушыларға да қолдау көрсетуді қамтамасыз етуі тиіс. Көптеген халықаралық зерттеулердің нәтижелері оқушылардың когнитивтік, әлеуметтік-эмоциялық және мінез-құлықтық дамуын қамтитын кешенді тәсілді енгізу қажеттілігін көрсетеді.

Мұндай оқыту тәсілі оқушыларды үнемі өзгеріп отыратын және өзара тәуелді әлемде табысты бейімделуге мүмкіндік беретін білім мен дағдылармен қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен қатар олардың осы ортада дамуына және өркендеуіне жәрдемдесуі тиіс.

Бұл әлем оқушыларға өз жоспарларын жүзеге асыруға мүмкіндік беріп қана қоймай, олардың, бәлкім, бұрын елестетіп көрмеген жаңа көкжиектерін де ашады. Білім беру жүйесі әрбір оқушының бірегей өмірлік тәжірибесін ескере отырып, нәсілдік, этникалық, мәдени немесе тілдік ерекшеліктеріне байланысты туындайтын институционалдық кедергілерді еңсере алуы тиіс.

Жаһандық құзыреттілікті оқыту – педагогтардың білім берудің осындай кешенді тұжырымдамасын іске асыруда қолданатын негізгі тәсілдерінің бірі. Жаһандық құзыреттілік – әртүрлі және жаһанданған қоғамда табысты өмір сүруге қажетті білімдер, дағдылар, дүниетанымдар мен құндылықтардың жиынтығын қамтиды. Ол оқушыларға тек академиялық білімді меңгерумен шектелмей, сыни тұрғыдан ойлау, мәдениетаралық өзара әрекеттесу және жаһандық деңгейдегі мәселелерді түсіну дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай оқыту оқушыларды әртүрлі мәдениет өкілдерімен тиімді қарым-қатынас жасауға, жаһандық сын-қатерлерді шешуге және тұрақты болашақ құруға белсенді қатысуға даярлауға бағытталған.

2018 жылы Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) PISA халықаралық зерттеуінің аясында жаһандық құзыреттілікті бағалау жүйесін енгізді. Әр үш жыл сайын өткізілетін бұл зерттеу білім беру жүйелерін әлемдік деңгейде салыстырмалы тұрғыда бағалауды көздейді және 15 жастағы оқушылардың білімдері мен дағдыларын тестілеу арқылы жүзеге асырылады. PISA 2018 шеңберіндегі жаһандық құзыреттілікті бағалауы оқушылардың қазіргі жаһандық экономика мен көпмәдениетті қоғам жағдайында өмір сүруге және табысты әрекет етуге қаншалықты дайын екенін айқындауға мүмкіндік берді. Алынған деректер білім беру жүйелеріне тиімді тәжірибелерді анықтауға, сондай-ақ барлық оқушыларда жаһандық құзыреттілікті дамыту үшін неғұрлым нысаналы әрі жүйелі тәсілдерді қажет ететін салаларды белгілеуге мүмкіндік берді.

Көптеген елдер жаһандық құзыреттілікті бастауыш және орта білім беру жүйесіне енгізуге ұмтылуда. Алайда жаһандық құзыреттіліктің мәнін терең түсінбей, оны оқыту мен бағалау тәсілдерін нақты айқындамайынша, білім беру жүйелері мен педагогтар оны барлық оқушыларды толық қамтитын деңгейде тиімді жүзеге асыра алмайды. Бұл жағдай оқушылардың қазіргі өзара тәуелді әлем жағдайында өмір сүруге және әрекет етуге қаншалықты дайын екендігін бағалауды да күрделендіреді.

2018 жылғы PISA зерттеуінің қорытындылары бойынша Қазақстанның нәтижелері ЭЫДҰ елдерінің орташа көрсеткіштерінен де, алдыңғы циклдердегі өз нәтижелерінен де айтарлықтай төмен болды. Осыған байланысты Қазақстанның білім беру саласындағы мемлекеттік саясаты тұрақсыз жаһандық экономика жағдайында табысты мансапқа даярлауға бағытталған, алдыңғы қатарлы елдердің жоғары сапалы стандарттары мен тиімді тәжірибелерін бейімдеп, белсенді түрде ілгерілетуге бет бұрды.

2021–2022 оқу жылында Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі ХХІ ғасырда қажет негізгі дағдыларды дамытуға бағытталған «Жаһандық құзыреттіліктер» атты элективті курсты енгізді. Жаһандық құзыреттілікті оқыту қолжетімді әрі практикалық тәсіл болып табылады және ол мұғалімдердің басым көпшілігінің кәсіби мүмкіндіктері шеңберінде жүзеге асырылуы мүмкін. Зерттеулердегі көптеген мысалдар бұл тәсілдің әлемнің түрлі елдерінде әртүрлі жас топтары мен пәндік салаларда табысты қолданылып келе жатқанын көрсетеді.

«Жаһандық құзыреттілік», «жаһандық дағдылар», «жаһандық хабардарлық», «жаһандық азаматтық», «жаһандық сауаттылық», «мәдениетаралық құзыреттілік», «халықаралық білім беру» және «жаһандық білім беру» ұғымдары ғылыми әдебиеттерде жиі өзара алмастырыла қолданылады. Алайда көптеген зерттеушілер бұл ұғымдар арасында белгілі бір айырмашылықтар бар екенін және кейбір жағдайларда олардың мәндік шекараларында екіұштылық байқалатынын атап көрсетеді.

Bourn D. «жаһандық дағдылардың» теориялық негізін ұсынып, бұл ұғымның өзегінде жергілікті және жаһандық оқиғалардың өзара байланысын көру, жаһандық қоғамда өмір сүрудің маңызын түсіну, әлемдік үрдістердің жеке өмірге ықпалын ұғыну, АКТ-ны сыни тұрғыдан пайдалану, өзіндік рефлексия мен диалогқа қатысу, өзге көзқарастағы адамдармен бірлесе жұмыс істеу және әділетті әрі тұрақты әлемге ұмтылу қабілеттерін дамыту жатады. Аталған тұжырымдама алдыңғы жаһандық дағдылар жөніндегі зерттеулерге сүйене отырып, жергілікті және жаһандық деңгейдегі қауымдастықтар арасындағы өзара байланыстарды түсіну қажеттілігін, мәдени әралуандылыққа құрметпен қараудың маңыздылығын және жаһандық факторлардың жеке әрі ұжымдық бірегейлікке ықпалын сезінудің өзектілігін көрсетеді. Негізгі дағдылар қатарына ақпаратты сыни тұрғыдан бағалау (әсіресе цифрлық дәуір жағдайында), өзіндік рефлексия мен тұлғалық өсуге дайын болу, сонымен қатар әртүрлі көзқарастағы адамдармен өзара әрекеттесуде эмпатия мен ынтымақтастыққа негізделген ұстаным қалыптастыру жатады. Бұл құзыреттердің жиынтығы жеке тұлғаға жаһандық үрдістерге тиімді әрі жауапты түрде қатысуға мүмкіндік беріп, неғұрлым әділетті, тұрақты және инклюзивті қоғамның қалыптасуына үлес қосады.

Жаһандық құзыреттілік көпқырлы сипатқа ие және оқытудың әлеуметтік-эмоциялық, мінез-құлықтық және когнитивтік қырларын қамтиды. Когнитивтік сала – әлемді және оның күрделілігін терең түсінуге қажетті білім мен ойлау дағдыларын қамтиды. Әлеуметтік-эмоциялық сала – оқушыларға бейбіт өмір сүруге және өзгелермен құрметке негізделген қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік беретін құндылықтар, көзқарастар мен әлеуметтік дағдыларды қамтиды. Мінез-құлықтық сала – білімді тәжірибеде қолдану, өнімділік және қоғамдық үрдістерге белсенді қатысу арқылы сипатталады.

Asia Society, World Savvy, ЭЫДҰ және ЮНЕСКО сияқты халықаралық ұйымдар жаһандық құзыреттілікті құрайтын нақты сипаттамаларды айқындайтын құрылымдар әзірлеген. Анықтамаларындағы айырмашылықтарға қарамастан, бұл құрылымдар жаһандық құзыреттілік пен жаһандық

дағдылардың үш негізгі саланы қамтитынын мойындайды: когнитивтік, әлеуметтік-эмоциялық және мінез-құлықтық.

Когнитивтік сала – жаһандық мәселелер, үрдістер мен жаһандану үдерістері туралы білімдерді, сонымен бірге оларды түсіну және шешу үшін аналитикалық және сыни ойлауды қолдануды қамтиды.

Әлеуметтік-эмоциялық сала – эмпатияны дамытуға, түрлі көзқарастарды бағалауға, әртүрліліктің құндылығын мойындауға және бүкіл адамзат алдындағы жауапкершілік сезімін қалыптастыруға бағытталады.

Мінез-құлықтық сала – мәдениетаралық коммуникация мен ынтымақтастық дағдыларын дамытуға, бірнеше тілді меңгеруге және жаһандық мәселелерді шешуге белсенді қатысуға негізделеді.

Аталған үш сала өзара тығыз байланысты және оқушыларды жаһанданған әлемде өмір сүруге дайындаудың тұтас тәсілін қамтамасыз етеді.

Asia Society жаһандық құзыреттіліктің төрт негізгі саласын айқындаған: әлемді зерттеу, түрлі көзқарастарды түсіну, идеялармен алмасу және әрекет ету.

ЭЫДҰ PISA шеңберінде жаһандық құзыреттілікті келесі өлшемдер арқылы айқындаған: жаһандық және мәдениетаралық мәселелерді зерттеу, әртүрлі көзқарастарға құрметпен қарау, мәдениетаралық өзара әрекеттесуге қатысу және тұрақты даму үшін ұжымдық шаралар қабылдау. Бұл өлшемдер білімді, ұстанымдарды, дағдылар мен құндылықтарды қамтиды, соның ішінде ақпаратты талдау, айырмашылықтарды түсіну және әрекеттердің салдарын бағалау қабілеттерін қамтиды.

ЮНЕСКО «Жаһандық азаматтық рухындағы білім беру» бағдарламасы аясында негізгі оқу нәтижелерін айқындаған. Оларға жаһандық мәселелер мен елдер арасындағы өзара байланыстар туралы білім, сыни тұрғыдан ойлау дағдылары, адамзатқа тиесілілік сезімі, эмпатия мен көптүрлілікке құрмет, сонымен қатар бейбіт пен тұрақты әлем үшін жауапты және тиімді әрекет етуге ұмтылыс жатады.

World Savvy ұйымы жаһандық құзыреттілік матрицасын әзірлеген. Ол негізгі тұжырымдамаларды (әлемдік оқиғаларды түсіну және өз мәдениетін сезіну), құндылықтар мен ұстанымдарды (ашықтық, өзін-өзі тану, айырмашылықтарға құрмет, эмпатия), және дағдыларды (әлемді зерттеу, көзқарастарды талдау, тиімді коммуникация және сыни ойлау) қамтиды.

Сонымен қатар, БҰҰ Тұрақты даму бағдарламасы аясында жаһандық құзыреттілік тұжырымдамасын белсенді түрде ілгерілетіп, оның Тұрақты даму мақсаттарына (ТДМ) қол жеткізудегі маңыздылығын ерекше атап өтеді. ТДМ – кедейлікті жоюға, теңсіздік пен әділетсіздікке қарсы күресуге, қоршаған ортаны қорғауға және баршаға бейбіт өмір мен өркендеуді қамтамасыз етуге бағытталған, жаһандық деңгейде қабылданған мақсаттар жиынтығы. Қазақстан да өзге мемлекеттермен қатар 17 негізгі бағытты қолдады. Бұл бағыттардың 2030 жылға дейін жүзеге асырылуы өмірдің барлық салаларында тұрақты дамуды қамтамасыз етіп, әрбір адамға әсер ететін жаһандық мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Жаһандық құзыреттілік аталған мақсаттарға қол жеткізуде маңызды рөл атқарады, өйткені ол оқушыларға инклюзивті, әділетті және тұрақты қоғам құру үшін қажетті дағдыларды дамытуға ықпал етеді. Жаһандық құзыреттілікке ие оқушылар мәдени әралуандылықты терең түсініп, халықаралық үрдістерге белсенді қатысып, климаттың өзгеруі, кедейлік пен теңсіздік сияқты жаһандық сын-қатерлерді шешуге бағытталған іс-әрекеттер жасауға қабілетті болады. БҰҰ атап өткендей, оқушыларда жаһандық құзыреттілікті қалыптастыру – жергілікті, ұлттық және жаһандық деңгейлерде Тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізуге үлес қосуға дайын жауапты азаматтарды тәрбиелеудің негізгі шарты болып табылады.

Жоғары оқу орындары болашақ мұғалімдерді даярлауда шешуші рөл атқара отырып, оларды жылдам өзгеріп отырған халықаралық білім кеңістігіне сәтті бейімделу үшін қажетті жаһандық құзыреттілікпен қамтамасыз етеді. Көптеген университеттер болашақ мұғалімдердің жаһандық құзыреттілігін дамыту маңыздылығын түсінді. Осы контексте әлемнің әр түкпіріндегі жоғары оқу орындары әртүрлі тәсілдерді қолдануда. Олардың қатарына халықаралық курстар ұсыну, трансшекаралық академиялық мобильділікті ынталандыру және халықаралық тәжірибесі бар оқытушыларды тарту сияқты шаралар жатады. Қазіргі таңда жоғары білім беру жүйесінде білім мен дағдыларға басымдық беруден құндылықтар мен қатынастарға мән беруге бағытталған бетбұрыс байқалады. Бұл өзгеріс кәсіби қабілеттерді жай ғана меңгеруден олардың арасындағы мәнді өзара байланыстарды орнатуға көшу үдерісін білдіреді. Дегенмен, бірқатар зерттеушілер мұндай ауысуды табысты жүзеге асыру үшін негізделген эпистемологиялық база мен тиімді оқыту жүйесінің қалыптасуы қажет екенін атап көрсетеді. Жаһандық құзыреттілік мен жаһандық дағдыларға қатысты мәселелер ғылыми зерттеулерде барған сайын кеңінен талқылануда, әсіресе ЭЫДҰ-ның 2018 жылғы жаһандық құзыреттілікті бағалауынан кейін. Бірқатар еңбектерде жаһандық құзыреттілік пен жаһандық дағдылардың мәнін, олардың құрамдас бөліктерін және интерпретациялау тәсілдерін түсіндіруге баса назар аударылған. Бұл бағыттағы зерттеулер жаһандық құзыреттілікті дамыту мен бағалауға, және университет студенттері арасында оны қалыптастыруға ықпал ететін педагогикалық әдістерді талдауға бағытталған.

Жоғары оқу орындары болашақ мұғалімдерді даярлауда шешуші рөл атқара отырып, оларды жылдам өзгертін халықаралық кеңістікке сәтті бейімделу үшін қажетті жаһандық құзыреттілікпен қамтамасыз етеді. Көптеген университеттер болашақ мұғалімдердің жаһандық құзыреттілігін дамыту маңыздылығын түсінді. Осы контексте әлемнің түкпір-түкпіріндегі оқу орындары әртүрлі тәсілдерді қолдануда, соның ішінде халықаралық курстар ұсыну, трансшекаралық мобильділікті ынталандыру және халықаралық тәжірибесі бар оқытушыларды тарту. Қазіргі таңда жоғары білім беру жүйесінде білім мен дағдыларға басымдық беруден құндылықтар мен қатынастарға мән беруге бетбұрыс байқалады. Бұл өзгеріс қабілеттерді меңгеруден олардың арасындағы мәнді өзара байланыстарды қалыптастыруға көшу үдерісін көрсетеді. Дегенмен, кейбір зерттеушілер мұндай ауысуды жүзеге асыру үшін негізделген эпистемологиялық база мен тиімді оқыту жүйесінің

қажеттігін атап өтеді. Жаһандық құзыреттілік пен жаһандық дағдыларға қатысты мәселелер ғылыми зерттеулерде барған сайын көбірек назар аударылуда, әсіресе ЭЫДҰ-ның 2018 жылғы жаһандық құзыреттілікті бағалауынан кейін. Бірқатар зерттеулерде жаһандық құзыреттілік пен жаһандық дағдылардың мәнін түсіндіру, олардың анықтамалары мен құрамдас бөліктерін айқындау қарастырылған. Осы бағыттағы ғылыми жұмыстар жаһандық құзыреттілікті дамыту мен бағалау мәселелеріне, сондай-ақ университет студенттері арасында оны қалыптастыруға ықпал ететін әдістерді талдауға бағытталған. Сонымен қатар, мұғалімдер болашақ ұрпақты оқытуда шешуші рөл атқарады, ал зерттеулер олардың жаһандық құзыреттілік тұжырымдамасын түсінуі – оқушыларда бұл құзыреттерді дамытуға ықпал ететін негізгі факторлардың бірі екенін көрсетеді. Әлемнің әр түкпіріндегі мұғалімдер жаһандық құзыреттілікті өз тәжірибесіне, мәдени құндылықтарына және кәсіби көзқарастарына сүйене отырып, әртүрлі түсіндіруі мүмкін. Мұндай айырмашылықтар оқушыларды оқыту үрдісіне айтарлықтай әсер етуі ықтимал. Сондықтан мұғалімдердің өз контекстінде жаһандық құзыреттілікті қалай түсінетінін зерттеу аса маңызды, себебі бұл олардың оқыту әдіс-тәсілдеріне тікелей байланысты.

Жүргізілген зерттеудің негізгі мақсаттарының бірі – болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаһандық құзыреттілік тұжырымдамасын түсіну ерекшеліктерін және оны педагогикалық тәжірибеге енгізуге дайындығын анықтау болды. Бастауыш мектеп баланың дүниетанымы мен мәдени әртүрлілікке деген көзқарасын айқындайтын, негізгі когнитивтік, әлеуметтік-эмоциялық және құндылықтық негіздерді қалыптастыратын стратегиялық маңызды кезең болып табылады. Ерте жаста сыни тұрғыдан ойлауды, айырмашылықтарға құрметпен қарауды және жаһандық өзара әрекеттесуге дайындықты дамытуға жеткіліксіз көңіл бөліну кейіннен бұл олқылықтың орнын толтыруды едәуір қиындатады. Осыған байланысты, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушыларда жаһандық құзыреттілікті қалыптастыруға мақсатты түрде даярлау – Қазақстан Республикасының қазіргі педагогикалық білім беру жүйесінің басым бағыттарының бірі болып саналады.

Зерттеудің мақсаты: Қазақстандағы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің оқушылардың жаһандық құзыреттілігін қалыптастыруға қатысты білімдерінің, дағдыларының және дайындықтарының ерекшеліктерін, сонымен бірге бұл үрдісті қолдайтын немесе кедергі жасайтын факторларды айқындау.

Зерттеу нысаны: Қазақстандағы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау үрдісі.

Зерттеу пәні: болашақ мұғалімдердің мектеп оқушыларында жаһандық құзыреттілікті қалыптастыруға қатысты білімдері, дағдылары және дайындығы.

Зерттеу болжамы: *егер* болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығы жаһандық құзыреттіліктің халықаралық рамкаларына және Қазақстанның әлеуметтік-мәдени контекстіне бейімделген педагогикалық жағдайларға негізделсе, онда олардың білімдері, дағдылары және оқушылардың жаһандық құзыреттілігін қалыптастыруға дайындығы едәуір артады.

Зерттеудің мақсаты мен болжамына, анықталған нысаны мен пәніне сәйкес мынадай **міндеттер** қойылды:

1. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаһандық құзыреттілік мәні туралы түсініктерін айқындап, осы саладағы білім, білік және ұстаным деңгейін анықтау.

2. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің оқу үрдісіне жаһандық құзыреттілікті кіріктіруге дайындық деңгейін бағалау және даярлық барысындағы теория мен практиканың арасындағы алшақтықтарды анықтау.

3. Қазақстанның білім беру жүйесіне жаһандық құзыреттілікті енгізуге қатысты қабылдау мен қарсылықты айқындайтын әлеуметтік және мәдени факторларды, соның ішінде ата-аналар мен мұғалімдердің ұстанымдарын талдау.

4. «Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» білім беру бағдарламасының педагогикалық пәндері мазмұнын және бастауыш сынып мұғалімдерінің тәжірибесін зерделеп, мектеп оқушыларында жаһандық дағдыларды қалыптастыруға ықпал ететін немесе кедергі келтіретін стратегиялар мен шарттарды анықтау.

5. Халықаралық стандарттарды және еліміздің ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін жаһандық құзыреттілікті дамытуға даярлауды жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлеу.

6. «Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» білім беру бағдарламасының студенттеріне арналған «Педагогикалық мамандыққа кіріспе» пәні шеңберінде «Жаһандық құзыреттілік» білім беру модулін әзірлеу және оны болашақ мұғалімдерді даярлаудағы рөлін негіздеу.

Зерттеудің жетекші идеясы – болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінде жаһандық құзыреттілікті қалыптастыру халықаралық стандарттарды Қазақстанның ұлттық-мәдени контекстімен ұштастыру және тәжірибеге бағдарланған педагогикалық білім беруге сүйену арқылы мүмкін болады деген тұжырымға негізделеді. Бастауыш мектеп баланың когнитивтік, әлеуметтік-эмоциялық және құндылықтық дамуының іргетасы қаланатын кезең ретінде айрықша мәнге ие. Сондықтан болашақ бастауыш сынып мұғалімдері өз оқушыларында жаһандық құзыреттілікті қалыптастыра білуімен қатар, жоғары оқу орнында осы білімдер мен дағдыларды өздері де жеткілікті деңгейде меңгеріп шығуы қажет. Жетекші идеяны жүзеге асыру педагогикалық жоғары оқу орындарында студенттерді даярлау мазмұнын жаңарту, «Жаһандық құзыреттілік» білім беру модулін интеграциялау және тәжірибедегі мұғалімдерге әдістемелік қолдау көрсету арқылы қамтамасыз етіледі. Мұндай тәсіл ұлттық бірегейлікті сақтай отырып, жаһандану жағдайында табысты әлеуметтену үшін қажет ұстанымдар мен дағдыларды оқушыларға дарыта алатын педагогтарды даярлауға мүмкіндік береді.

Зерттеудің әдіснамалық және теориялық негізі.

Зерттеудің теориялық негізін құрайды:

– Халықаралық ұйымдар (ЭЫДҰ, ЮНЕСКО, Asia Society, World Savvy, БҰҰ Тұрақты даму мақсаттары аясында) ұсынған тұжырымдамалар мен анықтамалар, онда жаһандық құзыреттілік когнитивтік, әлеуметтік-эмоциялық

және мінез-құлықтық құрамдастардың өзара байланысқан кешені ретінде қарастырылады;

- жаһандық құзыреттілікті қалыптастыруды көпқырлы және интегративті үдеріс ретінде зерделеуге мүмкіндік беретін жүйелі-тұтастық тәсіл теориясы;

- жеке тұлға мен қоғамның өзара байланысы, әлеуметтік жауапкершілік және жаһандық азаматтық туралы білім философиясының қағидалары;

- үйлесімді дамыған тұлғаны қалыптастыру және баланың дүниетанымын айқындауда бастауыш мектептің рөлі мен маңызын негіздейтін педагогикалық идеялар;

- мектеп жасындағы балаларда сыни ойлау, эмпатия, ұстанымдар мен құндылықтардың қалыптасуы туралы психологиялық зерттеулер.

Зерттеудің әдіснамалық негізін келесі тәсілдер құрайды:

- Іс-әрекеттік тәсіл (Л.С. Выготский, П.Я. Гальперин, С.Л. Рубинштейн, Д.Б. Эльконин және т.б.), оған сәйкес жаһандық құзыреттіліктің дамуы оқушылардың белсенді танымдық іс-әрекеті арқылы жүзеге асады;

- жүйелік тәсіл (К.Л. фон Берталанфи, Ю.К. Бабанский, Н.Д. Хмель), білім беру үдерістерін тұтас құрылым ретінде қарастыруға мүмкіндік береді;

- тұлғаға бағытталған тәсіл (И.А. Зимняя, Е.В. Бондаревская, В.Б. Шадриков), оқушылардың жеке әлеуетінің дамуына басымдық береді;

- аксиологиялық тәсіл (М.С. Каган, В.А. Сластенин, Д.С. Лихачёв), адамды мәдениет пен дүниетанымның тасымалдаушысы ретінде оның құндылығын мойындайтын ұстаным;

- құзыреттілікке негізделген тәсіл, қазіргі халықаралық тәжірибеде (ЭЫДҰ, ЮНЕСКО) білім берудің негізгі іргетасы ретінде мойындалған;

- салыстырмалы-педагогикалық тәсіл, Қазақстан тәжірибесін халықаралық стандарттармен салыстыруға және ұлттық-мәдени ерекшеліктерді айқындауға бағытталған.

Зерттеу көздері: тұлғаның құзыреттілігін қалыптастыру және мұғалімдерді даярлау мәселелеріне арналған философия, психология және педагогика салаларындағы іргелі еңбектер; халықаралық ұйымдардың (ЭЫДҰ, ЮНЕСКО, БҰҰ, Asia Society, World Savvy) жаһандық құзыреттілік бойынша жарияланымдары; педагогикалық білім беруді жаңғырту және оқытуды интернационалдандыру мәселелерін қарастырған қазақстандық және шетелдік авторлардың ғылыми еңбектері; Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық құжаттары («Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (2007 ж., өзгерістерімен); 2020–2025 жылдарға арналған Білім мен ғылымды дамыту мемлекеттік бағдарламасы; «Цифрландыру, ғылым және инновациялар есебінен технологиялық серпіліс» ұлттық жобасы (2021 ж.); 2023–2029 жылдарға арналған мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамыту тұжырымдамасы; Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары (2022 ж.); Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдаулары (2020, 2022, 2023 жж.); педагогикалық жоғары оқу орындарының оқу жоспарлары мен бағдарламалары; Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының «Жаһандық құзыреттіліктер» курсының

материалдары; отандық және шетелдік зерттеушілердің озық педагогикалық тәжірибелері; автордың жеке педагогикалық және зерттеу тәжірибесі.

Зерттеу әдістері

Қойылған міндеттерді шешу мақсатында өзара толықтыратын зерттеу әдістерінің кешені қолданылды.

Теориялық әдістерге мыналар жатады:

- жаһандық құзыреттілік мәселесі бойынша философиялық, психологиялық-педагогикалық және әлеуметтанулық әдебиеттерді талдау және жинақтау;

- халықаралық және ұлттық нормативтік, бағдарламалық құжаттарды зерделеу;

- оқу бағдарламалары мен білім беру реформаларына құжаттық және контент-талдау жүргізу.

Эмпирикалық әдістерге мыналар жатады:

- педагогикалық жоғары оқу орындарының студенттеріне ($n = 335$) және бастауыш сынып мұғалімдеріне сауалнама жүргізу;

- студенттердің жаһандық құзыреттілікті енгізуге қатысты білімдері, ұстанымдары және дайындықтарын анықтау мақсатында сұхбаттар өткізу;

- мұғалімдермен сұхбат жүргізу және ата-аналардың пікірлерін талдау; «Жаһандық құзыреттіліктер» курсы енгізуге байланысты олардың кері байланысын қарастыру;

- екі іріктемеге (болашақ мұғалімдер мен тәжірибелі педагогтарға) салыстырмалы талдау жүргізу, мұндағы мақсат – жаһандық құзыреттілікті жүзеге асырудағы дайындықтың өзіндік бағасы мен кедергілердегі айырмашылықтарды анықтау;

- жаһандық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған педагогикалық және білім беру тәжірибесін талдау.

Деректерді өңдеу әдістері:

- Нәтижелерді сандық өңдеу (жиіліктерді есептеу, орташа мәндерді анықтау, корреляциялық талдау);

- сұхбаттар мен мәтіндік деректерді сапалық талдау (контент-талдау);

- нәтижелердің шынайылығын қамтамасыз ететін әдіснамалық, әдісаралық және дереккөздік триангуляция.

Зерттеу базасы: Батыс Қазақстанның педагогикалық жоғары оқу орындары (Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті, Баишев университеті, Ш.Есенов атындағы Каспий технологиялар және инжиниринг университеті), және Ақтөбе облысы мен қаласының бастауыш сынып мұғалімдері.

Зерттеу кезеңдері мен рәсімі: зерттеу 2021–2024 жылдары жүргізіліп, үш кезеңді қамтыды:

1. Анықтаушы кезең (2021–2022 жж.) – философиялық, педагогикалық және психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау; нормативтік құжаттар мен халықаралық дереккөздерді зерттеу; зерттеудің мақсаты, міндеттері,

болжамы мен әдіснамалық негіздерін анықтау; педагогикалық ЖОО студенттерімен сауалнама және біріншілік сұхбаттар жүргізу.

2. Қалыптастырушы кезең (2022–2023 жж.) – негізгі эмпирикалық зерттеу: педагогикалық ЖОО-ның 335 студентіне сауалнама жүргізу, сұхбаттар мен фокус-топтар өткізу, қызметтегі мұғалімдерден деректер жинау және талдау; салыстырмалы талдау; зерттеу міндеттерін нақтылау және жүйелеу.
3. Қорытынды кезең (2023–2024 жж.) – алынған деректерді жалпылау, сандық және сапалық нәтижелерді салыстыру (триангуляция); Scopus және WoS журналдарында жарияланымдар дайындау; педагогикалық ЖОО-лар үшін «Жаһандық құзыреттілік» модулін әзірлеу; нәтижелерді Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жұмыс тобы және мұғалімдерге арналған шебер-класстар арқылы енгізу.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы Қазақстан контекстінде кешенді эмпирикалық талдау негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінде жаһандық құзыреттілікті қалыптастыру үдерісінің жан-жақты зерттелуінде көрініс табады. Атап айтқанда:

– болашақ мұғалімдердің жаһандық құзыреттілікті оқу үдерісіне кіріктіруге қатысты білім деңгейі, түсініктері мен дайындықтың өзіндік бағасы айқындалды;

– педагогикалық даярлықта жаһандық тәсілдерді қабылдауға және енгізуге кеңестік білім беру мұрасының, ұлттық-мәдени және әлеуметтік факторлардың ықпалы анықталды;

– мектептік және ЖОО тәжірибесіндегі жаһандық құзыреттілікті қалыптастыруға кедергі келтіретін немесе ықпал ететін жағдайлар мен тосқауылдар талданды;

– педагогтарды даярлау білім беру бағдарламаларына жаһандық мазмұнды кіріктірудің қажеттілігі негізделді, оның ішінде «Педагогикалық мамандыққа кіріспе» пәні аясында «Жаһандық құзыреттілік» білім беру модулін әзірлеу және енгізу арқылы негізделді;

– болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауды жаңғыртуда халықаралық стандарттарды және ұлттық контекстті ескеруге мүмкіндік беретін ұсынымдар жүйесі ұсынылды;

– докторанттың ғылыми нәтижелері ұлттық білім беру саясатына, атап айтқанда, орта мектеп үшін «Жаһандық құзыреттіліктер» пәнінің бағдарламасын әзірлеу бойынша жұмыс тобына қатысу арқылы көрініс тапты.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы посткеңестік білім беру жүйесі жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінде жаһандық құзыреттілікті қалыптастыруға қатысты ғылыми түсініктерді дамытуымен айқындалады. Диссертациялық жұмыста «жаһандық құзыреттілік» және «жаһандық дағдылар» ұғымдарының мазмұны педагогтарды даярлау контекстінде нақтыланды, сонымен қатар, Қазақстанда жаһандық құзыреттілікті қабылдау мен енгізуге ықпал ететін әлеуметтік және мәдени факторлар анықталды. Зерттеу педагогикалық білім беру теориясын толықтыра отырып,

оқу пәндерінің мазмұны мен педагогикалық тәжірибеге жаһандық мазмұнды кіріктіру қажеттілігін көрсетеді.

Зерттеудің практикалық маңызы алынған зерттеу нәтижелері негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауды жетілдіруге арналған ұсыныстардың әзірленуімен және олардың білім беру тәжірибесіне енгізілуімен айқындалады.

Зерттеу нәтижелері келесі бағыттарда көрініс тапты:

- педагогикалық білім беруге және мұғалімдер тәжірибесіне жаһандық тақырыпты кіріктіру жолдары ұсынылған Scopus және WoS базаларындағы ғылыми мақалаларда;

- педагогикалық мамандық студенттерін мақсатты даярлауға бағытталған «Педагогикалық мамандыққа кіріспе» пәні шеңберінде «Жаһандық құзыреттілік» білім беру модулін әзірлеу және енгізу барысында;

- Б.І. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академия жанындағы жұмыс тобының 5–9 сыныптарға арналған «Жаһандық құзыреттіліктер» пәнінің оқу бағдарламасын әзірлеуіне қатысу (2025 ж. енгізу актісімен расталды);

- Қ. Жұбанов атындағы АРУ мен «Өрлеу» ҰБАО АҚ арасындағы меморандум негізінде Ақтөбе қаласы мен облысы мұғалімдеріне арналған жаһандық құзыреттілік бойынша шеберлік сыныптарын ұйымдастыруда;

- болашақ мұғалімдерді даярлау үдерісінде әлеуметтік-мәдени факторларды ескеруді, жаһандық тақырыптағы курстардың аясын кеңейтуді және білім беру саясаты мен университеттік бағдарламаларға арналған практикалық ұсынымдарда.

Нәтижелердің шынайылығы мен негізділігі зерттеудің әдіснамалық және теориялық бағыттылығымен, мазмұнының ғылыми аппаратқа сәйкестігімен, өзара толықтыратын әдістер кешенін және әдіснамалық триангуляцияны қолданумен, студенттер іріктемесінің репрезентативтілігімен, халықаралық зерттеулермен салыстырумен, сонымен қатар зерттеу нәтижелерін білім беру тәжірибесіне апробациялау және кіріктіру арқылы қамтамасыз етілді.

Қорғауға шығарылатын тұжырымдар:

1. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаһандық құзыреттілігі Қазақстанның әлемдік білім беру кеңістігіне табысты интеграциялануының негізгі шарты болып табылады, ал оны қалыптастыру халықаралық стандарттарды және ұлттық ерекшеліктерді ескеретін жүйелі тәсілді қажет етеді.

2. Қазақстандағы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінде жаһандық құзыреттілік туралы базалық түсінік қалыптасқан, алайда олардың білімі мен дағдылары көбіне жекелеген тақырыптармен (экология, цифрлық сауаттылық) шектелген. Бұл теориялық даярлық пен жаһандық тақырыпты тәжірибеде іске асыруға дайындық арасындағы алшақтықты көрсетеді.

3. Әлеуметтік және мәдени факторлар, соның ішінде кеңестік білім беру мұрасы мен қоғамдағы қарсылық (ата-аналар мен кейбір педагогтар тарапынан), жаһандық құзыреттілікті қабылдау және оны білім беру жүйесіне енгізу үдерісіне айтарлықтай ықпал етеді. Бұл жағдай контекстуалды тұрғыдан негізделген білім беру стратегияларын әзірлеуді талап етеді.

4. Педагогтарды даярлау жүйесінде бірқатар кедергілер мен қайшылықтар анықталды. Олардың қатарында оқу пәндерінде жаһандық көзқарастардың жеткіліксіз интеграциясы, тәжірибеге бағытталған тапсырмалардың аздығы және мұғалімдердің осы саладағы кәсіби дамуына арналған мүмкіндіктердің шектеулілігі бар.

5. Зерттеу нәтижелері негізінде әзірленген «Педагогикалық мамандыққа кіріспе» пәнінің аясындағы «Жаһандық құзыреттілік» білім беру модулі педагогикалық мамандық студенттерін мақсатты даярлаудың тиімді құралы болып табылады және оны жоғары оқу орындарының білім беру бағдарламаларына интеграциялау мүмкіндігі бар.

6. Зерттеудің ғылыми нәтижелері «Жаһандық құзыреттер» пәнінің оқу бағдарламасын әзірлеу жөніндегі ұлттық жұмыс тобының құрамында автордың тікелей қатысуы арқылы практикаға енгізілді (енгізу актісі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2025 ж.).

7. Ақтөбе қаласы мен облысының педагогтарына арналған жаһандық құзыреттілік бойынша мастер-класс өткізу арқылы зерттеу нәтижелері мұғалімдердің кәсіби дамуы практикасына енгізілді. Бұл факті алынған нәтижелердің өзектілігі мен қолданбалы құндылығын айқын дәлелдейді.

Зерттеу нәтижелерінің апробациясы мен енгізілуі: Диссертациялық жұмыстың мазмұны халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда апробациядан өтті, сонымен қатар Scopus және Web of Science (WoS) деректер базаларында индекстелетін жетекші ғылыми журналдарда жарияланды.

Диссертация тақырыбы бойынша жарияланымдар:

1. Preparing educators for global challenges: insights from pre-service teacher education // Cogent Education. – 2025. (Scopus, Q2; WoS).
2. Stop corrupting our children!: the backlash against global competence // Globalisation, Societies and Education. – 2025. (Scopus, Q1; WoS).
3. Developing Students' Global Skills: A Comparison of Primary School Teachers' Perceptions of Their Self-Preparedness and Competence // European Journal of Education. – 2025. (Scopus, Q1; WoS).

Конференцияларда жасалған баяндамалар:

1. Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция The Asian Conference on Education (ACE2023), Токио (Жапония), 22–25 қараша, 2023 ж. Баяндама тақырыбы: «Developing Global Skills Through Teaching Methods and Strategies: Primary School Teachers' Preparedness and Practice in Kazakhstan».
2. Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция The European Conference on Education (ECE2024), Лондон (Ұлыбритания), 11–15 шілде, 2024 ж. Баяндама тақырыбы: «Kazakhstani Primary School Teachers' Perceptions and Practices of Functional Literacy».

Зерттеу нәтижелерін практикалық енгізу:

- «Педагогикалық мамандыққа кіріспе» пәні аясында «Жаһандық құзыреттілік» білім беру модулі әзірленді;

- зерттеу нәтижелері Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының ұлттық жұмыс тобының «Жаһандық құзыреттер» оқу бағдарламасын әзірлеу қызметінде пайдаланылды (енгізу актісімен расталған, 2025 ж.);
- Ақтөбе қаласы мен облысының мұғалімдеріне арналған жаһандық құзыреттілік бойынша мастер-класс өткізілді.

Диссертациялық жұмыстың құрылымы Қазақстанның педагогикалық білім беру жүйесінде жаһандық құзыреттілікті қалыптастыру мен оны енгізу мәселесін қарастырған өзара байланысты үш ғылыми жарияланымға негізделген. Олар бірігіп, болашақ мұғалімдердің қабылдау ерекшеліктерін талдаудан бастап, институционалдық кедергілерді зерделеуге және қызметтегі мен болашақ педагогтардың дайындық деңгейін салыстырмалы бағалауға дейін тұтас түсінік қалыптастырады.

Бірінші жарияланым (*Cogent Education, 2025 — Preparing educators for global challenges: insights from pre-service teacher education*) Батыс Қазақстандағы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің (n=335) білімдерін, көзқарастарын және дайындықтарын өзіндік бағасын зерттеуге арналған. Зерттеуде сауалнама және жартылай құрылымданған сұхбат әдістері қолданылып, сандық және сапалық талдауды біріктіруге мүмкіндік берді.

- Зерттеу студенттер жаһандық құзыреттіліктің маңызын түсінеді, алайда оны көбінесе экологиялық тақырып пен цифрлық сауаттылық аясында шектеулі түрде интерпретациялайтынын көрсетті;
- жаһандық құзыреттілікті практикалық тұрғыда енгізуге дайындықтың өзіндік бағасы төмен деңгейді болып, әдістемелік даярлықтың жеткіліксіздігін көрсетеді;
- болашақ мұғалімдерді даярлау тиімділігіне күмән тудыратын теориялық білім мен практика арасында айтарлықтай алшақтық анықталды;
- мақалада жаһандық құзыреттілікті интеграциялау жаңа тақырыптарды оқу мазмұнына енгізумен ғана шектелмей, педагогикалық практикаларды қайта қарауды да қажет ететіні атап көрсетілді. Қорытындылардың сенімділігі әдіснамалық триангуляция арқылы қамтамасыз етілді: сауалнама нәтижелері сұхбаттар мен фокус-топтардан алынған сапалық деректермен расталды.

Екінші жарияланым (*European Journal of Education, 2025 — Developing Students' Global Skills: A Comparison of Primary School Teachers' Perceptions of Their Self-Preparedness and Competence*) педагогикалық жоғары оқу орындарының 340 студенті мен 1200 бастауыш сынып мұғалімдерінің деректерін қамтыған салыстырмалы талдауға арналған. Зерттеу әдістеріне онлайн-сауалнама және құжаттық талдау кірді.

- Болашақ мұғалімдер жаһандық дағдыларды оқытуға дайындығын қызметтегі мұғалімдерге қарағанда жоғары бағалайды, алайда бұл көбіне олардың академиялық хабардарлығын көрсетіп, нақты тәжірибелік даярлық деңгейін толық айқындамайды;

- қызметтегі мұғалімдер ресурстардың, уақыттың және әдістемелік қолдаудың айқын тапшылығын сезінеді. Бұл жаһандық құзыреттілікті күнделікті оқу үдерісіне енгізуді тежейді;
 - екі топ та жаһандық құзыреттіліктің қазіргі мектеп үшін жоғары маңызға ие екенін мойындайды, бірақ институционалдық және жүйелік кедергілерді (оқу жоспарларының сәйкессіздігі, біліктілікті арттыру мүмкіндіктерінің шектеулілігі) атап көрсетеді;
 - мақалада мемлекет пен ЖОО тарапынан стратегиялық қолдау болмаған жағдайда жаһандық құзыреттіліктің дамуы декларативтік деңгейде қалатыны көрсетіледі.
- Нәтижелердің сенімділігі салыстырмалы және көпәдісті триангуляция арқылы қамтамасыз етілді: әртүрлі іріктемелер мен құжаттық талдау деректерін салыстыру алынған қорытындыларды растауға мүмкіндік берді.

Үшінші жарияланым (*Globalisation, Societies and Education, 2025 — 'Stop corrupting our children!': the backlash against global competence*) Қазақстан мектептеріне «Жаһандық құзыреттіліктер» пәнін енгізудің әлеуметтік-мәдени және институционалдық контекстін қарастырады. Зерттеуде оқу бағдарламасын талдау, мұғалімдерге сауалнама жүргізу және ата-аналардың кері байланысын талдау әдістері пайдаланылды.

- Мұғалімдер жаһандық құзыреттілікке жалпы оң көзқарас танытып, оның заманауи білім беру үшін маңызын атап өтсе де, дайындықтың, әдістемелік материалдардың және кәсіби қолдаудың жетіспеушілігін бастан өткереді;
- ата-аналардың бір бөлігі бұл курсты ұлттық бірегейлікке қатер төндіретін және оқушыларға қосымша жүктеме әкелетін фактор ретінде қабылдап, қарсылық білдіреді;
- қарсылықтың көп бөлігі кеңестік білім беру мұрасына және қоғамдық санадағы ұлттық-патриоттық дискурстардың басымдығына байланысты;
- мақалада осы факторларды ескермейінше, жаһандық тәсілдерді енгізу әлеуметтік шиеленіс туғызуы мүмкін екендігі қарастырылған.

Дереккөздер триангуляциясы (ресми құжаттарды, мұғалімдердің көзқарастарын және ата-аналардың пікірлерін салыстыру) барьерлер мен мәдени қайшылықтарды кешенді түрде түсінуге мүмкіндік берді.

Аталған үш зерттеудің жиынтық нәтижелері Қазақстандағы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау жүйесінде жаһандық құзыреттілікті қалыптастырудың қазіргі жағдайы мен болашағын кешенді сипаттауға мүмкіндік береді.

Біріншіден, педагогикалық жоғары оқу орындары студенттерінің қабылдауына жүргізілген талдау олардың жаһандық құзыреттілікке қызығушылығы бар екенін және оның маңызын түсінетінін көрсетті. Дегенмен, жаһандық құзыреттіліктің тар шеңберде (негізінен экологиялық мәселелер мен цифрлық сауаттылық тұрғысынан) интерпретациялануы және дайындықтың өзіндік бағасының төмендігі теория мен практиканың арасында елеулі алшақтықтың бар екенін айғақтайды.

Екіншіден, студенттер мен қызметтегі мұғалімдерге жүргізілген салыстырмалы зерттеу жүйелі кедергілерді анықтады. Болашақ педагогтар өз даярлығын асыра бағаласа, қызметтегі мұғалімдер уақыттың, ресурстардың және әдістемелік қолдаудың нақты тапшылығын сезінеді. Бұл жағдай педагогикалық білім берудің тәжірибеге бағдарланған құрамдасын күшейту үшін мақсатты әрі жүйелі жұмыстың қажеттілігін дәлелдейді.

Үшіншіден, әлеуметтік-мәдени және институционалдық контексті талдау ата-аналар мен қоғам тарапынан қарсылық туындататын факторларды айқындады. Бұл факторлар кеңестік білім беру мұрасы мен ұлттық-патриоттық дискурстардың ықпалынан қалыптасқан. Мұғалімдердің жаһандық құзыреттілікке оң көзқарасына қарамастан, институционалдық қолдаудың жеткіліксіздігі және ата-аналардың сенімсіздігі жаһандық тәсілдерді білім беру тәжірибесіне енгізуді шектейді.

Осылайша, үш жарияланым кешенді түрде талдаудың үш деңгейін көрсетеді:

- жеке (студенттердің білімдері, ұстанымдары және өзін-өзі бағалауы);
- кәсіби (болашақ және қызметтегі мұғалімдерді салыстыру, олардың дайындығы мен кедергілер);
- әлеуметтік-институционалдық (қоғамның реформаларды қабылдауы, мәдени қайшылықтар).

Бұл деңгейлерді бірегей зерттеу шеңберінде біріктіру арқылы мынадай нәтижелер анықталды:

- болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін жаһандық құзыреттілікті қалыптастыруға даярлаудағы негізгі олқылықтар;
- жаһандық құзыреттілікті енгізуге кедергі келтіретін институционалдық және мәдени факторлар;
- практикаға бағдарланған курстар мен «Жаһандық құзыреттілік» элективті пәнін енгізу қажеттілігін қамтитын педагогикалық білім беруді дамытудың басым бағыттары.

Зерттеу нәтижелері жаһандық құзыреттілікті табысты дамыту болашақ педагогтарды даярлау, тәжірибедегі мұғалімдерді қолдау және әлеуметтік-мәдени контексті ескеру үдерістерін біріктіретін жүйелі тәсілсіз мүмкін еместігін дәлелдейді. Бұл тұжырым посткеңестік білім беру жүйесіндегі жаһандық құзыреттіліктің ерекшеліктерін түсінуге ғылыми үлес қосып қана қоймай, Қазақстандағы педагогикалық білім беру бағдарламаларын жаңғыртудың практикалық негізін қамтамасыз етеді.

Үш зерттеу нәтижелерінің негізінде келесі ұсынымдар әзірленді:

– Педагогикалық жоғары оқу орындары үшін – практикалық бағыттағы даярлық компонентін күшейту, жаһандық мазмұндағы пәндерді оқу үрдісіне интеграциялау және жаһандық құзыреттілікті нақты оқу жағдайларында қолдану дағдыларын дамыту;

– біліктілікті арттыру жүйесі үшін – мұғалімдердің жаһандық құзыреттілік элементтерін оқу тәжірибесіне енгізуіне мүмкіндік беретін әдістемелік қолдау, ресурстар және уақытқа қолжетімділікті кеңейту;

– білім беру саясаты үшін – жаһандық құзыреттілік курстарын енгізу кезінде мәдени және құндылықтық контексттерді ескеру, ата-аналармен және қоғаммен жүйелі жұмыс жүргізу арқылы қарсылықты азайту және сенімді нығайту.

Бұл ұсынымдар практикалық деңгейде жүзеге асырылды. Атап айтқанда, педагогикалық жоғары оқу орындарында «Жаһандық құзыреттілік» модулі әзірленіп, оқу үрдісіне енгізілді; автор Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы жанындағы «Жаһандық құзыреттер» пәнінің оқу бағдарламасын әзірлеу жөніндегі ұлттық жұмыс тобының құрамында қызмет атқарды; сонымен бірге зерттеу нәтижелері «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығымен бірлесіп Ақтөбе қаласы мен облысының мұғалімдеріне арналған жаһандық құзыреттілік бойынша мастер-класс өткізу арқылы тәжірибеге енгізілді.